

Andrzej WASIAK

Konfederaci barscy w księgach parafialnych (na wybranych przykładach)

Przechowane w archiwach parafialnych księgi są cennym źródłem uzupełniającym znacznie naszą wiedzę o dziejach konfederacji barskiej.

Zawiązana w Barze 29 lutego 1768 roku konfederacja wysunęła hasła walki z Rosją, ze Stanisławem Augustem Poniatowskim, z reformami sejmu konwokacyjnego, tolerancją religijną oraz stanęła na gruncie złotej wolności szlacheckiej. Konfederacja ta rozprzestrzeniła się w całej Polsce. Z ksiąg kościelnych dowiadujemy się o zniszczeniach, jakie dokonały wojska rosyjskie¹ i konfederackie.²

Księgi kościelne znajdujące się w parafii świętej Małgorzaty w Nowym Sączu³ informują o przemarszach wojsk konfederackich i rosyjskich przez Sądecczyznę, co uniemożliwiało Kapitulę odbywanie normalnych posiedzeń.

Z pamiątkowej parafialnej księgi kościoła w Limanowej dowiadujemy się o przystąpieniu do konfederacji księdza Długoszewskiego, który pełnił tam obowiązki kapelana.⁴

Z księgi chrztów w parafii Pisarzowej⁵ dowiadujemy się też o rzadko spotykanym wydarzeniu. Otóż podwładny marszałka łomżyńskiego, Kazimierza Pułaskiego, komendant Kazimierz Działeczki, przebywając w Pisarzowej, został wybrany ojcem chrzestnym miejscowej rodziny. Świadczy to o tym, że oddział, któremu dowodził, nie był uciążliwy dla miejscowej ludności.

Najwięcej wiadomości o konfederatach barskich czerpiemy z ksiąg zmarłych (*libri mortuorum*). Informują nas, gdzie konfederaci stoczyli walki z Rosjanami oraz o liczbie poległych konfederatów. Nie zawsze jednak księgi te podają nazwiska konfederatów. I tak ze źródeł tych dowiadujemy się, że w czasach walk konfederatów z Rosjanami w Marcinkowicach, stoczonych 18 czerwca 1771 roku, poległo trzech konfederatów⁶.

¹ Archiwum parafialne w Bieczu, Liber Memorabilium, 5 kwietnia 1770, s. 99 i n.

² Archiwum parafialne w Kamionce Wielkiej, Metrica baptisatorum Ecclesiae Parochialis kamionkoviensis per me Casimirum Mrazek parochum comparata Anno Domini 1727. Dobitnie świadczy o tym krótka zapiska „Roku 1769 et 1770 konfederacja wielka, ani we wsiach, w dworach nic się nie zostało”.

³ Archiwum kościoła farnego w Nowym Sączu, Acta Venerabilis Capituli Praelatorum Ecclesiae Collegiate Sandecen, s. 383.

⁴ Archiwum parafialne w Limanowej, księga pamiątkowa, s. 41.

⁵ Archiwum parafialne w Pisarzowej, Liber Natorum, Anno ab 1696, t. I, s. 168, z dnia 5 lipca 1770 r.

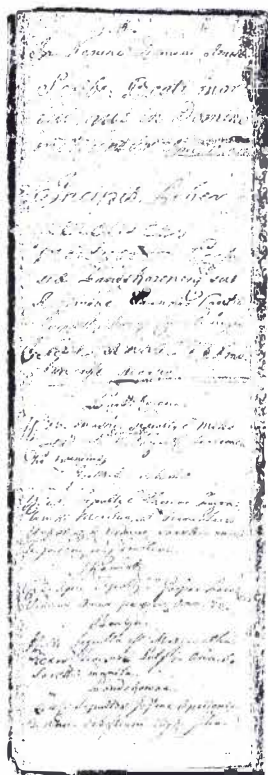
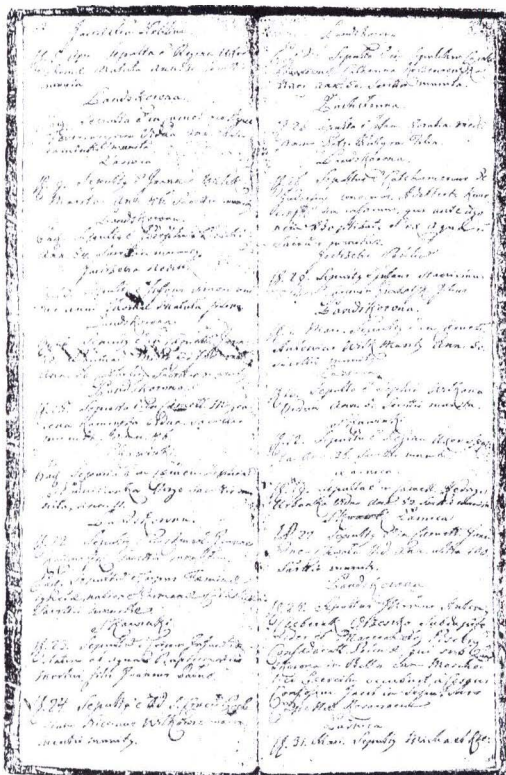
⁶ Archiwum parafialne w Chomranicach, Liber Mortuorum.

Bardzo bogata w swej treści jest księga zmarłych parafii lanckorońskiej. Walki, jakie stoczyli konfederaci barscy z Rosjanami w lutym i maju 1771 r. w Lanckoronie, znalazły swoje odzwierciedlenie we wspomnianej księdze.

W czasie bitwy, która miała miejsce 23 maja 1771 r., zginął Antoni Orzeszko. Jego śmierć tak odnotowano w Liber Mortuorum pod datą 24 maja 1771 r.: „Pochowany Antoni Czeberak Orzeszko podstoli i marszałek piński Konfederacji Polskiej, który pod Lanckoroną poległ w bitwie z Moskałami zabity przez kozaków. Leży w grobie Kaplicy Różańcowej.”⁷

Księga zmarłych podaje również nazwiska konfederatów barskich pochowanych na cmentarzu lanckorońskim. Są to: Bogacki, Andrzej Labała, Kazimierz Tatarka, Kazimierz Proboszcz, Antoni Dayndrsky (Dajudzki)?, chłopiec – sługa konfederacji o nie znanym imieniu, Jan Satkowski, Jan Zayffert – Niemiec, katolik, Józef Zielonka, Wawrzyniec Sędowicz, Jan Hola – Węgier, katolik, Józef Tarpiłowicz, Szymon Zabłocki, Tadeusz Tokarski, Józef Matoncz, jakiś Antoni, Maciej Siekierski z województwa kaliskiego, urzędnik Konfederacji Ziemi Pruskiej.⁸

Omówione przykłady dotyczące wydarzeń związanych z konfederacją barską wymownie świadczą, jakie bogactwa źródłowe kryją w sobie często pomijane przez badaczy księgi parafialne.

⁷ Archiwum parafialne w Lanckoronie, Liber Mortuorum. Księga ta zawiera wstęp: „Rozpoczyna się księga zmarłych kościoła w Lanckoronie znajdującego się pod zarządem kościelnego kuratora Jana Kantego Jankiewiczza. Roku 1771 miesiąca marca”.

⁸ Tamże.